

קורס
01.ב.286.4457
שנה"ל תשפ"ב
2021-2

פרופ' ענת גסר-אדלסבורג
דוא"ל: ageser@univ.haifa.ac.il

תקשורת סיכונים

מבט על ותקשורת סיכונים בזמן מגפות: גישות, מודלים ומחקרים

תיאור הקורס

תקשורת סיכונים היא תחום יחסית חדש ומתפתח בעולם, הצובר תאוצה בשנים האחרונות.

משבר הקורונה בעולם ובישראל, חשף במידה רבה את החשיבות הרבה של התחום לבריאות הציבור.

תחום תקשורת סיכונים הינו תחום הקשור לתקשורת ובריאות והוא מאפשר התייחסות למעגלי חברה, תרבות, בריאות ותקשורת באופן שמשפיע ישירות על מדיניות ציבורית.

תקשורת סיכונים משלבת בתוכה שאלות מרתקות של היחסים בין גופים ממשלתיים, שימושם בתקשורת והעברתו של המסר לקהלי היעד: כיצד ליידע נכונה את הציבור על מצבי סיכון, מה צריך להיות היחס בין תפיסות הציבור למידע שיקבל, כיצד יש לנסח עבור הציבור מסרים אפקטיביים.

ישראל, כמו מדינות אחרות, פגיעה לנזקי טבע וסכנות בריאותיות בצורת מגיפות (למשל קורונה), סיכונים סביבתיים הנובעים מזיהום, אסונות טכנולוגיים אחרים, כמו גם האיום המתמשך של הטרור. בעוד כלים חדשים וטכנולוגיות שיפרו את יכולת החיזוי של מפגעי טבע רבים, עדיין לא ניתן לחזות באופן ודאי את האירועים האלה. יתר על כן, מוכנות ותגובה גם דורשים הבנה של ההתנהגות האנושית, בעיקר במצבי חירום. תחום זה שייך באופן מיוחד למדעי החברה, והפך להיות ידוע כתקשורת סיכונים.

מהו תפקיד התקשורת ההמונים בתקשורת סיכונים ובהיווצרות של התנהגויות ותפיסות הציבור? אנשים מסתמכים על מקורות מידע מרובים לגבי סיכון, כולל טלוויזיה, רדיו, עיתונים, חברים והאינטרנט, כמו גם אמצעים כגון הודעות מיידיות (שהיה אמצעי נפוץ במהלך אסונות הצונאמי האחרונים).

לעיתים קרובות, התקשורת פועלת מתוך עיקרון סנסציוני ונוטה לקמפיין של הפחדה, עם אינטרס ביציקת תוכן או סיכון דרך עדשות פוליטיות ואינטרסים אנושיים, לעתים תוך השמטת גורמי סיכון, לדוגמה הכיסוי של סופת קטרינה, למרות שלאחר הסופה, התקשורת סיפקה את האינפורמציה שכה נדרשה, כמו גם תמיכה רגשית, וחברות לקורבנות שהרגישו מבודדים ולבד. התקשורת משרתת מספר פונקציות חיוניות עבור הקורבנות, הצרכנים, נציגי הממשל וארגונים אחרים, אבל לעיתים קרובות היא ממסגרת מסרים בדרכים שמשמיטות מידע חיוני, והופכות את המצב לסנסציוני וגורמות לתוכנו של האסון להיות בעל אופן פוליטי.

תקשורת סיכונים כוללת סוגים רבים של מסרים ותהליכים. היא מערבת מגוון רחב של אנשים כגון הורים, ילדים, אנשי בריאות, רגולטורים, מדענים, חקלאים, תעשיינים, פועלים ועוד. תקשורת סיכונים היא חלק מתחום הידע של הערכת סיכונים ותהליכי ניהול סיכונים. היא תת קבוצה של תקשורת טכנית (המשמשת להעברת מידע מדעי או טכני) והיא בעלת מאפיינים משלה. באופן הבסיסי ביותר, תקשורת סיכונים היא תקשורת של סיכון כלשהוא, בקורס זה הכוונה לתקשורת של סיכוני בריאות, בטיחות וסביבה.

תקשורת סיכונים עושה שימוש לעיתים קרובות בתקשורת דו-כיוונית בה מתנהל דיאלוג בין הארגון שמנהל את הסיכון וקהל היעד, תוך מאמץ לשלב את הקהל בתהליך קבלת ההחלטות. הקהל מגיב באופנים שונים לסיכונים וביכולת שלו להתמודד מולם. לעיתים, כאשר מתקשרים סיכון, הוא עשוי להפחיד חלק מהקהל ו"לשתק" אותו. לעיתים אחרות, הקהל אינו מודע לסיכון או אפילו אדיש לגביו. בפעמים אחרות, הארגון שמתקשר את הסיכון אינו נתפש כאמין בקרב חלק מהקהל או שהדרך בה הסיכון מנוהל אינה מקובלת בעיני הקהל.

תקשורת סיכונים מתבטאת בצורות רבות, אולם ניתן לחלק אותה באופן כללי לשלוש צורות:

1. care communication (תקשורת טיפול) - תקשורת סיכונים עבורם הסכנה והדרך לנהל אותה כבר נקבעו באמצעות מחקר מדעי המקובל ע"י מרבית קהל היעד.
2. consensus communication (תקשורת קונצנזוס) - תקשורת סיכונים במטרה ליידע ולעודד קבוצות לעבוד יחד כדי להגיע להחלטה כיצד ינהל (ימנע או יוקל) הסיכון.
3. crisis communication (תקשורת משבר) - תקשורת סיכונים במצבים קיצוניים וסכנה מיידית כגון התפרצות מגיפה כגון קורונה.

תהליך תקשורת הסיכונים מתחיל בהערכת הסיכונים בנוגע למי או אילו מערכות אקולוגיות יפגעו, כמה מהם יפגעו, כיצד ועד כמה הם יפגעו, וכמה זמן הפגיעה תמשך. האינפורמציה מהערכת הסיכונים משמשת את מנהלי הסיכונים בקבלת החלטות לגבי אופן הפעולה בקשר לסיכון. ההחלטות שלהם, ולעיתים קרובות התהליך על פיו הם החליטו, מתוקשרים לאנשים אשר יפגעו או שעשויים להיפגע מהסיכון או אלא שיש להם אינטרס בסיכון מסיבות אחרות (לדוגמא נושאים אתיים). בכל שלב בתהליך, מתבצעת הערכה לצורך קביעת ההצלחות והכישלונות בתקשורת הסיכונים.

במהלך השיעורים נכיר את הגישות השונות של תחום תקשורת הסיכונים תוך התייחסות לתקשורת סיכונים בשלוש רמות: (1) ברמה האינבדואלית: ברמת המטפל והמטופל, (2) ברמה הארגונית, ו-(3) ברמה הלאומית של העברת מידע לגבי סיכונים של הרשויות לציבור.

בנוסף הקורס יכיר לסטודנטים את התחום תקשורת הסיכונים בזמן מגפות (כגון הקורונה) תוך דיון בהיבטים של שקיפות, אי וודאות, וניהול שיח עם ציבורים שונים בשעת משבר.

מטרות הקורס

(1) הכרת תחום תקשורת סיכונים: גישות, אילוצים בהעברה אפקטיבית של תקשורת סיכונים, אתיקה ועקרונות (2) תכנון תקשורת סיכונים (3) כיצד תקשורת סיכונים מתבצעת בפועל (4) הערכת תקשורת סיכונים (5) תקשורת מצבי חירום ומשברים.

שיטת הלימוד

הרצאות פרונטאליות בשילוב ניתוח מקרי בוחן.

דרישות הקורס

1. נוכחות והשתתפות פעילה בשיעורים (התרגילים/סימולציות)
2. במידה והשיעורים יועברו בזום, הסטודנטים נדרשים לפתוח מצלמות בשיעורים. במקרה שהשיעור יוקלט – תמונות הגלריה לא יוקלטו
3. פרזנטציה מסכמת

מרכיבי הציון

5% השתתפות פעילה בשיעורים

10% תרגילים

85% פרזנטציה מסכמת

התאמות

סטודנט יקר,

אם יש לך לקות למידה או מוגבלות/בעיה רפואית שעשויה להשפיע על לימודיך, ושביינה את/ה זקוק/ה להתאמות אנא פנה/י לדיקנאט הסטודנטים למדור נגישות ולקויות למידה:

דואל LDA@univ.haifa.ac.il טל: 04-8249265

לאבחון והתאמות בגין לקות למידה ו/או הפרעת קשב יש לפנות ליה"ל:

דואל mhait@univ.haifa.ac.il טל: 04-8249022

אם יש ברשותך מכתב התאמות מהאוניברסיטה ואת/ה זקוק/ה להנגשה בקורס אנא פנה/י אליי בשעות הקבלה או במייל בסמוך לתחילת הקורס.

If you have a disability that may affect your studies and for which you may require accommodations, please contact the Accessibility and Learning Disabilities Department at the Dean of Students office

e-mail: LDA@univ.haifa.ac.il Phone number: 04-98249265

Students that receive accommodation letters, and need academic adjustments, please meet with me to discuss the provisions of those accommodations as early in the semester as possible.

ביבליוגרפיה

- Bennett, P., & Calman, K. (2008). *Risk Communication and Public Health*. Oxford: Oxford Medical Publications.
- Bennett, P., Calman, K., Curtis, S., & Smith, D. (2010). *Risk Communication and Public Health, 2nd Edition*. Oxford: Oxford University Press.
- Fischhoff, B., & Kadvany, J. (2011). *Risk: A very short introduction*. New York: Oxford University Press.
- Gesser-Edelsburg, A., Shir-Raz, Y. (2016). *Risk Communication and Infectious Diseases in an Age of Digital Media*. Oxon and New York: Routledge Studies in Public Health.
- Gesser-Edelsburg, A., Zemach, M., Hijazi, R. (2021). Who are the "real" experts? the debate surrounding COVID-19 health risk management: an Israeli case study. *Risk Management and Healthcare Policy*. Vol. 14:2553-2569.
- Gesser-Edelsburg, A. (2021). Using narrative evidence to convey health information on social media: the case of COVID-19. *Journal of Medical Internet Research*. Covid-19 Special Issue: Outbreak and Pandemic Preparedness and Management. Vol. 23(3):e24948.
- Gesser-Edelsburg, A., Hijazi, R. (2020). When politics meets pandemic: How prime minister Netanyahu and a small team communicated health and risk information to the Israeli public during the early stages of COVID-19. *Risk Management and Healthcare Policy*. Vol. 13:2985-3002.
- Gesser-Edelsburg, A., Cohen, R., Abed Elhadi Shahbari, N., Hijazi, R. (2020). A mixed-methods sequential explanatory design comparison between COVID-19 infection control guidelines' applicability and their protective value as perceived by Israeli healthcare workers, and healthcare executives' response. *Antimicrobial Resistance & Infection Control*, Vol. 9:148.
- Gesser-Edelsburg, A., Cohen, R., Hijazi, R., Abed Elhadi Shahbari, N. (2020). Analysis of Public Perception of the Israeli Government's Early Emergency Instructions Regarding COVID-19: Online Survey Study. *Journal of Medical Internet Research*. Covid-19 Special Issue: Outbreak and Pandemic Preparedness and Management, Vol. 22(5):e19370.
- Heath, R. L., & O'Hair, H. D. (2010). *Handbook of Risk and Crisis Communication, 1st Edition*. New York, NY: Routledge.

הספר לבריאות
הפקולטה לרווחה ובריאות
Faculty of social welfare & health
المدرسة الأكاديمية لعلوم الرفاه والصحة

אוניברסיטת חיפה
University of Haifa
جامعة حيفا

Lundgren, R. E., & McMAKIN, A. H. (2009). *Risk Communication: A Handbook for Communicating Environmental, Safety, and Health Risks*. New Jersey: Wiley.

בית הספר לבריאות הציבור • School of Public Health • مدرسة صحة الجمهور

- Lundgren, R. E., & McMakin, A. H. (2013). *Risk Communication: A Handbook for Communicating Environmental, Safety, and Health Risks, 5th Edition*. Piscataway, NJ: IEEE Press.
- Manheim, D., Gesser-Edelsburg, A. (Epub 22 October 2020). The structure of tweets about vaccine safety between health organizations, experts and the public: A case study on risk communication. *Disaster Medicine and Public Health Preparedness*.
- Morgan, M. G., Fischhoff, B., Bostrom, A., & Atman, C. J. (2002). *Risk Communication: A Mental Models Approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Reynolds, B. (2002). *Crises and Emergency Risk Communication*. Atlanta, GA: Centers for Disease Control and Prevention.
- Slovic, P. (2010). *The Feeling of Risk: New Perspectives on Risk Perception*. New York: Earthscan.
- Thompson, K. M. (2005). *Risk in Perspective: Insight and Humor in the Age of Risk Management*. Newton, MA: AORM.
- Ulmer, R. R., Sellnow, T. L., & Seeger, M. W. (2015). *Effective Crisis Communication: Moving From Crisis to Opportunity*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Walaski, P. M. (2011). *Risk and Crisis Communications: Methods and Messages, 1st Edition*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, Inc.
- Witte, K. Meyer, G. & Martell, D.P. (2001). *Effective Health Risk Messages: A Step-By-Step Guide*. Thousand Oaks: Sage.

הפקולטה למדעי הרווחה והבריאות
Faculty of social welfare & health sciences
الكلية لعلوم الرفاه والصحة

אוניברסיטת חיפה
University of Haifa
جامعة حيفا

בית הספר לבריאות הציבור • School of Public Health • مدرسة صحة الجمهور

אתרי אינטרנט

[Crisis & Emergency Risk Communication \(CERC\)](#)

[Gateway to Health Communication & Social Marketing Practice](#)

[Effective Media Communication during Public Health Emergencies](#)

[Public Health Emergency](#)

[Flu Gov](#)

[Emerging Infectious Diseases](#)

[Psandman](#)

[Center for Health and Risk Communication](#)

[Strategic Plan for Risk Communication](#)

[Health and Risk Communication Center](#)